LÄRAR-HANDLEDNING

Himlabrand
av Moa Backe Åstot

En handledning av Frida Darj

rabén& sjögren

Om romanen

Ántes liv har präglats av de samiska traditionerna. För honom är det självklart att han, som familjens enda barn, ska fortsätta arbetet med renarna. Men plötsligt finns det något annat där, något som pockar och drar. Känslorna för bästa kompisen Erik har utvecklats till något större. Men vad skulle alla andra säga om de visste? Föräldrarna, släktingarna, klasskompisarna? Går renskötarlivet att kombinera med det liv Ánte vill ha? Och Erik, vad känner han?

En berättelse om arv, släktrelationer och ett uråldrigt band till det som varit. Men också om förväntan, värme, om känslor som går som elektricitet genom kroppen. *Himlabrand* handlar om att välja vad för slags liv man vill leva, och Ánte ger en röst åt alla de som – oavsett anledning – tvingas gå emot strömmen och vara modiga.

Om handledningen

Vi kan vara benägna att tycka till om böcker vi läser – ”den var bra” eller ”den var dålig”. När vi fortsätter samtalet har vi en möjlighet att fylla i det texten inte berättar, relatera historien till egna erfarenheter och diskutera språkbruk och berättande. Genom ett textsamtal kan texten växa och bli mer begriplig.

I handledningen finns ett antal förslag på frågor och övningar du kan göra tillsammans med dina elever för att utforska *Himlabrands* universum, och undersöka era egna tolkningar av berättelsen. Vissa övningar håller sig nära boken, medan andra är tematiska och erbjuder en möjlighet att arbeta vidare. Handledningen är tänkt att fungera som inspiration och förslag till hur ni kan arbeta med boken. Du som lärare kan ta delar som känns meningsfulla för dig och dina elever – det kan vara en mening, en fråga eller en hel övning.

Första mötet med boken:

Låt eleverna fundera över boken innan ni börjar läsa. Ett sätt kan vara att utgå från titel och omslag. Börja med att titta på boken tillsammans. Låt eleverna reflektera över frågorna nedan två och två, och ta sedan upp diskussionen i helklass.

- Vad finns på omslaget?
- Vad tänker du på när du hör ordet himlabrand?
- Vad tror du att boken kommer handla om utifrån titel, omslag och baksidestext?

Återkom gärna till omslaget efter läsningen:

- Nu när du har läst boken, vad tycker du att omslaget säger om berättelsen?
- Varför heter boken *Himlabrand*, tror du?

Frågor om boken:

- Under hur lång tid utspelar sig berättelsen? I vilken tid utspelar den sig, tänker du?
- I vilken miljö utspelar sig boken? På vilken geografisk plats?
- Läs första sidan igen. Hur introduceras Ánte och bokens tema?

Djupdyk i karaktärerna

Hjälps åt att rada upp karaktärerna i boken. Låt eleverna arbeta i smågrupper eller två och två med att beskriva karaktärerna i tur och ordning, eller dela ut en karaktär till varje grupp.

Exempel på frågor som kan vara hjälpsamma:

- Hur skulle ni beskriva X som person?
- Vad är viktigt för X?
- Vad är totalt oviktigt?
- Hur tänker ni att X ser ut? (skissa!)
- Vad tror ni att X lyssnar på för musik, gillar för mat, har för klädstil?
- Vilka frågor eller problem (tema) brottas X med?
- Hur försöker X lösa dessa?
- Hur går det för X med det?

Fråga karaktären

Låt eleverna arbeta enskilt och formulera en fråga till en av karaktärerna. De kan utgå från om det var något de inte förstod i boken, eller något de blev förvånade över. Eller kanske till och med irriterade eller arga.

Låt dem sedan läsa upp frågan för varandra. Ha en gemensam diskussion om varför just den frågan är intressant. Fantisera tillsammans om vad karaktären kunde ha svarat.

Dramaturgi

Den här delen kan med fördel påbörjas innan ni läser boken. En berättelses dramaturgi beskriver hur berättelsen är uppbyggd rent strukturellt. Aristoteles beskrev redan 300 f.Kr. hur en berättelse ofta har en början, en mitt och ett slut, och innehåller exempelvis en konflikt och en vändpunkt. Varje karaktär har också en utveckling – personen går igenom en resa under berättelsens gång.

Innan läsningen: Gå igenom dramaturgi och vilka delar en berättelse ofta består av. Be eleverna ha det i åtanke under sin läsning.

Efter läsningen: Börja med att göra övningen ”Djupdyk i karaktärerna”. Ha sedan ett gemensamt litteratursamtal.

- Hur skulle ni beskriva berättelsens dramaturgi? Vilka delar består berättelsen av?

- Karaktärernas utveckling i boken, hur ser den ut? Gå gemensamt igenom var och en av karaktärerna med hjälp av följande frågor:
  - Hur är Erik/Ánte/Ántes föräldrar/Ida/andra vänner i början av boken?
  - Vad händer respektive person i mitten av berättelsen?
  - Vad händer respektive person på slutet?
- Hur gestaltas förändringen? Exempelvis bildspråket, årstidernas växlingar, Ántes relation till sitt samiska arv m.m.

Samiskt liv

Inventera er kunskap

Låt eleverna diskutera i smågrupper och ta sedan upp samtalet i helgrupp:

- Vad vet ni om samer, samisk historia, samisk identitet och kultur?
- Vad vet ni om hur samer blivit behandlade av den svenska staten?
- Varifrån kommer er kunskap? Har ni egna erfarenheter av att leva i eller nära den samiska kulturen? Eller har ni tagit del av mediebevakning och fiktiva berättelser?
- Om ni inte vet så mycket, vad kan det bero på?

Övning: Renskötarliv

Hur ser livet ut för renskötare i Sverige idag? Vad verkar vara de största utmaningarna för renskötare? Vad verkar folk uppskatta mest med att vara renskötare?

- Dela in eleverna i smågrupper, låt dem välja en aspekt var av renskötarliv. Exempelvis:
  - Det praktiska arbetet med renskötseln såsom flyttningar, kalvmärkningar osv.
  - Hur rennäringen är organiserad via samebyar, samråd och administration
  - Klimatförändringars påverkan, osv.
  - Att vara beroende av naturen
- De kan exempelvis använda Instagram, TikTok eller Google för att ta reda på mer.
- Ni kan också utgå från de samiska orden i *Himlabrand* som beskriver renskötarliv och samiskt liv och ta reda på mer om dem
- Låt eleverna presentera för varandra

Samiskt liv ut ett politiskt perspektiv

Frågeställningarna nedan kan du använda som utgångspunkt för samtal, eller som grund för uppgifter till eleverna.

Minoriteter, nationella minoriteter och urfolk:
- Vad är ett urfolk? Vilka urfolk känner ni till? Vad verkar vara gemensamt för urfolken, historiskt och idag?
- Vad är skillnaden mellan minoritet och nationell minoritet?
- Vilka nationella minoriteter finns i Sverige? Vad kan ett samhälle göra för att underlätta för minoriteter att behålla sin kultur, sitt språk och sin identitet?

Ta reda på mer om:
- Sápmi
- Kolonisationen av Sápmi
- Tvångsförflyttningar av renskötande samer
- Nomadskolor
- Urminneshävd

1922 inrättades det statliga rasbiologiska institutet i Uppsala.
Ta reda på mer om:
- Institutet och deras verksamhet
- Herman Lundborg
- Steriliseringslagarna i Sverige. Den första instiftades 1934.

Att ärva trauma:
- Hur kan man påverkas av händelser långt innan man föds?
- Traumatiska upplevelser som hänt ens släkt eller familj långt innan man existerade?
- Ta reda på mer om det som på engelska kallas Generational trauma eller Intergenerational trauma

Hbtq, identitet, förebilder

Himlabrand är en bok som väcker viktiga frågor, såsom hur omgivningen påverkar dina livsval, vem du kan vara och hur du mår.

Diskutera tillsammans om boken:
- Varför googlar Ánte ”Finns det homosexuella renskötare”? Varför är svaret på den frågan viktigt för honom?
- Varför kunde Lasse och Ruben inte bo kvar? Varför berättade Lasse inte om den verkliga orsaken till flytten?
- Varför blir Ánte så arg på sina kompisar? Varför raggar han upp Hanna?
- Vad gör att han till slut bestämmer han sig för att berätta för sin omgivning om sina känslor för Erik?

Diskutera vidare:
- Vad hade du gjort om du var i Ántes situation?
- Vad är skillnaden mellan att komma ut som hbtq i en storstad och i ett litet samhälle?
- Hur hade du levt ditt liv om du var helt fri från omgivningens åsikter och normer?

Hbtq-liv i Sverige

Frågeställningarna nedan kan du använda som utgångspunkt för samtal, eller som grund för uppgifter till eleverna.

Ta reda på mer om:
- Heteronormer och cisnormer
- Minoritetsstress
- Olika symboler för hbtq-personer – rosa triangeln, regnbågsflaggan, progress pride flag

Hbtq-personer har fått många rättigheter på kort tid i Sverige. Gör en tidslinje över när hbtq-personer fått förbättrade rättigheter. Ta exempelvis reda på när:
- Steriliseringslagen för transsexuella avskaffades
- Samkönades par fick rätt att gifta sig
- Sexuell läggning och könsidentitet inkluderades som asylskäl
- Diskrimineringsförbudet infördes

Skrivuppgift: Brev till Ánte

Ánte upplever en stark konflikt mellan att leva som renskötare och vara öppet homosexuell. Den har sin grund i att det finns mycket homofobi i hans familj och omgivning, och han har Lasse i sin närhet som faktiskt var tvungen att flytta för att kunna leva med sin man Ruben.

Hur hade Ántes omgivning kunnat underlätta för honom? Vad hade gjort det mindre smärtsamt för honom att veta att han är gay? Tänk dig att du är Ántes kompis, skriv ett brev till honom så att han känner sig stärkt och mindre ensam.

Skrivuppgift: Förebilder

En förebild kan vara någon man lär sig något av, någon man kan känna igen sig i, som gör någonting som man själv skulle kunna göra. En förebild kan vara någon man känner eller någon som finns i offentligheten. Det kan vara särskilt viktigt med förebilder när man tillhör en minoritet, eller tillhör en grupp som sällan syns eller hörs.

Be eleverna skriva om någon som varit en viktig förebild för dem: Finns det någon som varit en viktig förebild för dig? Som har inspirerat dig att vara dig själv? Som gjort det möjligt för dig att göra vissa val i livet? Det kan vara en verklig eller en fiktiv person. Beskriv på vilket sätt personen varit din förebild och vilken skillnad det har gjort för dig.

Arbeta vidare:

LÄS MER:
Queering Sápmi
Svenska kyrkan och samerna – ett vitboksprojekt
https://www.svenskakyrkan.se/samiska/vitboken

TITTA:
Min samiska historia. Utbildningsradion.
https://urplay.se/program/207944-tack-gud-jag-ar-homo-gay-i-sapmi

LYSSNA:
Samernas historia, Kunskapsverket Historia,
Utbildningsradion:
https://urplay.se/program/218607-kunskapsverket-historia-samernas-historia